ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ 18ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984 [1]

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ιταλικής Δημοκρατίας

«Παράλειψη θέσεως σε εφαρμογή οδηγιών — κτηνίατροι»

Υπόθεση 221/83

Περίληψη

Κράτη μέλη — Υποχρεώσεις — Εκτέλεση οδηγιών — Παράβαση — Δικαιολόγηση — Απαράδεκτο
(Συνθήκη ΕΟΚ, άρθρο 169)

Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επικαλούνται διατάξεις, πρακτική ή καταστάσεις της εσωτερικής τους έννομης τάξης για να δικαιολογούν τη μη τήρηση των υποχρεώσεων και προθεσμιών που απορρέουν από τις κοινοτικές οδηγίες.

Στην υπόθεση 221/83,

Επιτροπη των Ευρωπαϊκων Κοινοτητων, εκπροσωπούμενη από τον Guido Berardis, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Manfred Beschel, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, κτίριο Jean Monnet, Kirchberg, Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικης Δημοκρατιας, εκπροσωπούμενης και επικουρούμενης από τον Avvocato dello Stato Pier Giorgio Ferri, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Ιταλική Πρεσβεία,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να θεσπίσει εντός της ταχθείσης προθεσμίας τα αναγκαία μέτρα για τη

1 — Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

συμμόρφωσή της προς την οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων κτηνιάτρου και περί μέτρων προς διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και του δικαιώματος της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 46) και μη εξασφαλίζοντας την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί του συντονισμού των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν τις δραστηριότητες του κτηνιάτρου (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 52), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους Mackenzie Stuart, πρόεδρο, T. Koopmans και Y. Galmot, προέδρους τμήματος, G. Bosco, U. Everling, K. Κακούρη και R. Joliet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Sir Gordon Slynn
γραμματέας: D. Louterman, υπάλληλος διοικήσεως

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, η εξέλιξη της διαδικασίας, τα αιτήματα, καθώς και οι ισχυρισμοί και τα επιχειρήματα των διαδίκων συνοψίζονται ως εξής:

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. Η οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων κτηνιάτρου, προβλέπει ορισμένα μέτρα για τη διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και του δικαιώματος της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

Η οδηγία 78/1027 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1978 έχει ως αντικείμενο το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν τις δραστηριότητες του κτηνιάτρου.

Οι ανωτέρω δύο οδηγίες ορίζουν στα άρθρα τους 18, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, αντίστοιχα, ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για να συμμορφωθούν προς αυτές εντός δύο ετών από της κοινοποιήσεώς τους (δηλαδή στις 20 Δεκεμβρίου 1980), ενημερώνοντας σχετικά αμέσως την Επιτροπή.

2. Η Επιτροπή, μη έχοντας λάβει καμιά ενημέρωση εκ μέρους της Ιταλικής Δημοκρατίας, κίνησε, με έγγραφο της 14ης Δεκεμβρίου 1981, τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 169 της Συνθήκης.

Η μόνιμη αντιπροσωπεία της Ιταλικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, απαντώντας στην Επιτροπή, με έγγραφο της 29ης Μαρτίου 1982, γνωστοποίησε ότι το Υπουργικό Συμβούλιο είχε εγκρίνει σχέδιο νόμου σχετικά με το θέμα αυτό.

Η Επιτροπή, θεωρώντας μη ικανοποιητική την απάντηση της ιταλικής κυβέρνησης, δεδομένου ότι δεν είχε θεσπιστεί τυπικά κανένα νομοθετικό μέτρο, εξέδωσε στις 21 Ιουνίου 1982 αιτιολογημένη γνώμη, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης, με την οποία κάλεσε την Ιταλική Δημοκρατία να συμμορφωθεί εντός ενός μηνός.

Η μόνιμη αντιπροσωπεία της Ιταλικής Δημοκρατίας, με έγγραφο της 30ής Σεπτεμβρίου 1982, διαβίβασε το προαναφερθέν σχέδιο νόμου, δηλώνοντας ότι το σχέδιο αυτό είχε κατατεθεί στο Κοινοβούλιο στις 13 Μαρτίου 1982, μετά σύμφωνη γνώμη της επιτροπής επί συνταγματικών θεμάτων.

Η Επιτροπή, διαπιστώνοντας ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν είχε θεσπίσει κανένα μέτρο συμμορφώσεως προς τις ανωτέρω οδηγίες, άσκησε την παρούσα προσφυγή η οποία κατατέθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Οκτωβρίου 1983.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Κάλεσε όμως την Επιτροπή να προσκομίσει, πριν από την έναρξη της προφορικής διαδικασίας, το σύνολο των σχετικών διατάξεων που είχαν θεσπίσει τα κράτη μέλη σε εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 78/1027.

II — Αιτήματα των διαδίκων

1. Η Επιτροπή, όπως διαμόρφωσε τελικώς τα αιτήματά της, ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναγνωρίσει ότι η Ιταλική Δημοκρατία παραλείποντας αφενός να θεσπίσει, εντός της ταχθείσης προθεσμίας, τα αναγκαία μέτρα για τη συμμόρφωση προς την οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου την 18ης Δεκεμβρίου 1978 και αφετέρου να εξασφαλίσει την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1978, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΟΚ·

— να καταδικάσει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

2. Η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη κατά το μέτρο που αφορά την εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου.

III — Λόγοι και επιχειρήματα των διαδίκων

1. *Ως προς την εφαρμογή της οδηγίας 78/1026 του Συμβουλίου* της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων

τίτλων κτηνιάτρου και περί μέτρων προς διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

α) Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 189, τρίτη παράγραφος, της Συνθήκης, οι οδηγίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη προς τα οποία απευθύνονται όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Το άρθρο 5, πρώτη παράγραφος, της Συνθήκης ορίζει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα Συνθήκη ή προκύπτουν από πράξεις των οργάνων της Κοινότητας. Η Επιτροπή προσθέτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί διατάξεις, διαδικασίες ή καταστάσεις της εσωτερικής του έννομης τάξης για να δικαιολογήσει τη μη τήρηση των υποχρεώσεων και των προθεσμιών που προκύπτουν από τις κοινοτικές οδηγίες.

β) Η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας επαναλαμβάνει ότι έχει καταθέσει στο Κοινοβούλιο σχέδιο νόμου, το οποίο περιλαμβάνει τις κατάλληλες διατάξεις για τη θέση σε εφαρμογή της ανωτέρω οδηγίας. Η σχετική όμως με το νομοσχέδιο αυτό κοινοβουλευτική διαδικασία δεν κατέστη δυνατό να καταλήξει σε αίσιο πέρας λόγω πρόωρης διάλυσης της Βουλής. Επομένως, είναι ανάγκη να επαναληφθεί η διαδικασία ψηφίσεως του νομοσχεδίου, θέμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο της νομοθετικής εξουσίας.

2. *Ως προς την εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου,* της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί συντονισμού των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν τις δραστηριότητες του κτηνιάτρου.

α) Η Επιτροπή ανέπτυξε στην προσφυγή της τους ίδιους ισχυρισμούς που είχε προβάλει προς στήριξη της φερόμενης παράβασης λόγω μη εφαρμογής της οδηγίας 78/1026 του Συμβουλίου.

β) Η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας ισχυρίστηκε, για πρώτη φορά με το υπόμνημά της αντικρούσεως, ότι κατά την άποψή της είχε ήδη τεθεί σε πλήρη εφαρμογή η ανωτέρω οδηγία με την υφιστάμενη οργάνωση των σπουδών και διπλωμάτων των σχετικών με το επάγγελμα του κτηνιάτρου, όπως έχει αυτή καθοριστεί με το προεδρικό διάταγμα 987 της 23ης Οκτωβρίου 1969 (Gazzetta Ufficiale της 2. 1. 1970, αριθ. 1). Το διάταγμα αυτό, το οποίο επιβάλλει κύκλο πανεπιστημιακών σπουδών πέντε ετών και προσδιορίζει στο παράρτημά του τα διάφορα μαθήματα τα οποία αποτελούν το αντικείμενο της διδασκαλίας που οδηγεί στην απόκτηση του πτυχίου του κτηνιάτρου, πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 1 και του παραρτήματος της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου.

γ) Η Επιτροπή, με το απαντητικό της υπόμνημα, θεώρησε ότι είχε υποχρέωση να «επικρίνει δριμύτατα» τη συμπεριφορά της ιταλικής κυβέρνησης, η οποία για πρώτη φορά κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία ανέφερε ότι υπάρχει αυτό το κείμενο, ενώ, κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής φάση, είχε περιοριστεί στο να αναλάβει την υποχρέωση να θέσει σε εφαρμογή την εν λόγω οδηγία.

Δεδομένου πάντως ότι το αντικείμενο της προσφυγής λόγω παραβάσεως δεν αφορούσε ειδικά την υποχρέωση γνωστοποιήσεως που επιβάλλει στα κράτη μέλη το άρθρο 3 της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου, η Επιτροπή δήλωσε ότι αναγνωρίζει την ύπαρξη του διατάγματος 987, μολονότι θεωρεί ότι οι διατάξεις του δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, και αυτό, για δυο λόγους:

— Έτσι, ένα υποχρεωτικό, σύμφωνα με την οδηγία, μάθημα δεν περιλαμβάνεται

στα μαθήματα που αναφέρει το διάταγμα 987: πρόκειται για την προληπτική ιατρική.

— Όσον αφορά δυο άλλα μαθήματα, την υγιεινή και την τεχνολογία τροφίμων, αφενός, και την ηθολογία και την προστασία ζώων, αφετέρου, η Επιτροπή θεωρεί ότι το διάταγμα 987 τα αναφέρει ασαφώς, ενώ η οδηγία τα ορίζει ως μαθήματα ξεχωριστά και εντελώς συγκεκριμένα. Κατά την άποψη της Επιτροπής, ο κατάλογος των μαθημάτων που περιλαμβάνει το παράρτημα της οδηγίας αποτελεί συγκεκριμενοποίηση των ποιοτικών κριτηρίων που αναφέρονται στο πρώτο άρθρο αυτής της οδηγίας.

Επομένως, το στοιχείο γ του άρθρου 1 απαιτεί, για την άσκηση του επαγγέλματος του κτηνιάτρου, επαρκή γνώση του τομέα της *συμπεριφοράς* και της *προστασίας των ζώων*, το δε μάθημα «ηθολογία και προστασία των ζώων», το οποίο αναφέρεται στο παράρτημα, αντιστοιχεί σ' αυτό τον τομέα γνώσης.

Ομοίως, το στοιχείο στ του άρθρου 1 επιβάλλει «προσήκουσα γνώση της *υγιεινής* και της *τεχνολογίας* κατά την παραγωγή, βιομηχανική παραγωγή και θέση σε κυκλοφορία των *ζωοτροφών* και ζωικής προελεύσεως τροφίμων που προορίζονται για κατανάλωση από ανθρώπους».

Η Επιτροπή διαπιστώνει αφενός ότι το διάταγμα 987 δεν αναφέρει ρητά τα μαθήματα αυτά και αφετέρου ότι ορισμένα μαθήματα που έχουν άμεση σχέση με τα ανωτέρω ανήκουν στα δευτερεύοντα, τα οποία αποτελούν για τους σπουδαστές της κτηνιατρικής κατ' επιλογή μαθήματα. Έτσι, οι σπουδαστές αυτοί μπορούν κάλλιστα να αποκτήσουν το πτυχίο κτηνιατρικής χωρίς να έχουν διδαχθεί τα ανωτέρω μαθήματα, γεγονός το οποίο είναι εντελώς ασυμβίβαστο προς τις στοιχειώδεις προϋποθέσεις που ορίζει το άρθρο 1 της οδηγίας.

Από τα ανωτέρω η Επιτροπή συμπεραίνει ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν μετέφερε πλήρως την οδηγία 78/1027 του Συμβουλίου στο εσωτερικό της δίκαιο.

δ) Με απαντητικό της υπόμνημα η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας διατύπωσε τη διαφωνία της όσον αφορά την ανάλυση του διατάγματος 987 που έκανε η Επιτροπή.

— Προκειμένου περί της προληπτικής ιατρικής, η απόκτηση των ενδεδειγμένων γνώσεων εξασφαλίζεται από το ίδιο το αντικείμενο των ομάδων μαθημάτων 12 και 13 που αναφέρονται στο παράρτημα του διατάγματος. Έτσι, ιδίως στην ομάδα 12, αναφέρεται ρητά η προφύλαξη από μολυσματικές ασθένειες. Η διδασκαλία αυτή δεν θεωρείται από την οδηγία ως χωριστό μάθημα και αφορά το ίδιο αντικείμενο με αυτό που υποδηλώνεται στο διαφορετικό ορισμό της προληπτικής ιατρικής.

— Όσον αφορά την ηθολογία και την προστασία των ζώων, η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας παρατηρεί ότι η απόκτηση των ενδεδειγμένων γνώσεων στο μάθημα αυτό, κατά την έννοια της οδηγίας, εξασφαλίζεται με την υποχρεωτική διδασκαλία της ζωοτεχνίας, η οποία περιλαμβάνεται στην πέμπτη ομάδα. Η πέμπτη αυτή ομάδα τιτλοφορείται: «Ζωοτεχνία: υγιεινή, εξωτερική εμφάνιση των ζώων, εθνολογία, γενετική και εκτροφή».

— Όσον αφορά την υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων, το επιδιωκόμενο από το στοιχείο στ του άρθρου 1 της οδηγίας αποτέλεσμα επιτυγχάνεται με τα μαθήματα που περιέχει η δέκατη όγδοη ομάδα, δηλαδή: «Η επιθεώρηση και ο έλεγχος των τροφίμων ζωικής προελεύσεως (κρέας, γάλα, ψάρια, αυγά κλπ.) . . .»

— Οι σχετικές παρατηρήσεις της Επιτροπής είναι γενικές και στερούνται αιτιολογήσεως.

IV — Προφορική διαδικασία

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Guido Berardis, και η Ιταλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από το δικηγόρο Carlo Sica, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους κατά τη συνεδρίαση της 7ης Ιουνίου 1984.

Κατά τη συνεδρίαση αυτή, η Επιτροπή αναγνώρισε μεν ότι το διάταγμα της 27ης Οκτωβρίου 1969 εξασφάλιζε την ικανοποιητική εφαρμογή της οδηγίας όσον αφορά τη διδασκαλία της προληπτικής ιατρικής, αλλά επέμεινε στα αιτήματά της όσον αφορά τα δυο άλλα μαθήματα που αναφέρονται στο απαντητικό της υπόμνημα: την υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων, την ηθολογία και προστασία των ζώων.

Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά την ίδια συνεδρίαση.

Σκεπτικό

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Οκτωβρίου 1983, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΟΚ, προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου, με την οποία ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να θεσπίσει εντός των προθεσμιών που είχαν ταχθεί τα αναγκαία μέτρα για τη συμμόρφωσή της με την οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, και μη εξασφαλίζοντας την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΟΚ.

2 Η οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978 (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 46), αφορά την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων κτηνιάτρου και, επί πλέον, προβλέπει μέτρα προς διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

3 Η οδηγία 78/1027 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978 (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 52), έχει ως αντικείμενο το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν τις δραστηριότητες του κτηνιάτρου και ιδίως την εξασφάλιση ομοιομορφίας στην εκπαίδευση των κτηνιάτρων μέσα στα κράτη μέλη, ώστε να επιτευχθεί η αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων.

4 Οι δύο αυτές οδηγίες ορίζουν, στα άρθρα τους 18, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, αντίστοιχα, ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που είναι ανα-

γκαία για τη συμμόρφωσή τους προς τις οδηγίες αυτές εντός δύο ετών από της κοινοποιήσεώς τους, δηλαδή το αργότερο μέχρι την 20ή Δεκεμβρίου 1980, ενημερώνοντας αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

5 Η Επιτροπή, μη έχοντας λάβει κανένα στοιχείο από την Ιταλική Δημοκρατία, κίνησε, με έγγραφο της 14ης Δεκεμβρίου 1981, τη διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης. Η μόνιμη αντιπροσωπεία της Ιταλικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, απαντώντας σ' αυτό το έγγραφο, γνωστοποίησε στην Επιτροπή, στις 29 Μαρτίου 1982, ότι το Υπουργικό Συμβούλιο είχε εγκρίνει σχετικό νομοσχέδιο.

6 Η Επιτροπή, κρίνοντας μη ικανοποιητική την απάντηση της ιταλικής κυβέρνησης, εφόσον δεν είχε θεσπιστεί κανένα νομοθετικό μέτρο, διατύπωσε στις 21 Ιουνίου 1982 αιτιολογημένη γνώμη, με την οποία κλήθηκε η Ιταλική Δημοκρατία να συμμορφωθεί εντός προθεσμίας ενός μηνός. Η Ιταλική Δημοκρατία, με έγγραφο της 30ής Σεπτεμβρίου 1982, διαβίβασε το ανωτέρω σχέδιο νόμου, δηλώνοντας ότι το σχέδιο αυτό είχε κατατεθεί στο Κοινοβούλιο στις 13 Μαρτίου 1982 μετά σύμφωνη γνώμη της επιτροπής επί συνταγματικών θεμάτων.

7 Η Επιτροπή, διαπιστώνοντας ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν είχε θεσπίσει κανένα μέτρο ώστε να συμμορφωθεί προς τις ανωτέρω οδηγίες, άσκησε την παρούσα προσφυγή λόγω παραβάσεως.

Επί των αιτημάτων της προσφυγής κατά το μέτρο που αφορούν την παράλειψη εφαρμογής της οδηγίας 78/1026 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978

8 Η ιταλική κυβέρνηση δεν αρνείται ότι παρέλειψε να συμμορφωθεί με την εν λόγω υποχρέωση, επαναλαμβάνει όμως ότι έχει καταθέσει στο Κοινοβούλιο σχέδιο νόμου, το οποίο περιλαμβάνει τις προσήκουσες διατάξεις για την εφαρμογή αυτής της οδηγίας. Πάντως η κοινοβουλευτική διαδικασία σχετικά με το νομοσχέδιο αυτό δεν κατέστη δυνατό να καταλήξει σε αίσιο πέρας λόγω πρόωρης διάλυσης της Βουλής. Επομένως, είναι ανάγκη να επαναληφθεί η διαδικασία εγκρίσεως του νομοσχεδίου.

9 Τα περιστατικά αυτά δεν είναι δυνατό να εξαλείψουν την παράβαση η οποία προσάπτεται στην Ιταλική Δημοκρατία. Σύμφωνα με πάγια νομολογία, τα κράτη

μέλη δεν μπορούν να επικαλούνται διατάξεις, την ακολουθούμενη πρακτική ή καταστάσεις της εσωτερικής τους έννομης τάξης για να δικαιολογήσουν τη μη τήρηση υποχρεώσεων και προθεσμιών που απορρέουν από κοινοτικές οδηγίες.

10 Πρέπει, επομένως, να γίνει δεκτό ότι η Ιταλική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας, εντός των προθεσμιών που είχαν ταχθεί, τις αναγκαίες διατάξεις για να συμμορφωθεί με την οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1978, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη.

Επί των αιτημάτων της προσφυγής κατά το μέτρο που αφορούν τη μη πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978

11 Η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας, ενώ καθόλη τη διάρκεια της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας είχε περιοριστεί στο να βεβαιώνει ότι για τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη ετοιμαζόταν νόμος που θα διευκόλυνε την κυβέρνηση στη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων, ισχυρίστηκε, για πρώτη φορά με το υπόμνημα αντικρούσεως, ότι η εφαρμογή της οδηγίας αυτής είχε ήδη πλήρως πραγματοποιηθεί χάρη στην υφιστάμενη οργάνωση σπουδών και διπλωμάτων που αφορούν το επάγγελμα του κτηνιάτρου, όπως ακριβώς προσδιορίζεται με το προεδρικό διάταγμα 987, της 26ης Οκτωβρίου 1969 (Gazzetta Ufficiale της 2. 1. 1970, αριθ. 1). Το διάταγμα αυτό, το οποίο προβλέπει κύκλο πανεπιστημιακών σπουδών διαρκείας 5 ετών και αναφέρει στο παράρτημά του τα διάφορα μαθήματα που αποτελούν το αντικείμενο της διδασκαλίας η οποία οδηγεί στην απόκτηση του πτυχίου του κτηνιάτρου, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που θέτουν το άρθρο 1 και το παράρτημα της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου.

12 Η Επιτροπή με το απαντητικό της υπόμνημα, αν και αναγνώρισε την ύπαρξη του διατάγματος 987 της 23ης Οκτωβρίου 1969, δήλωσε ότι, κατά την άποψή της, οι διατάξεις του δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, δεδομένου ότι το παράρτημα που περιλαμβάνεται σ' αυτό το διάταγμα και ορίζει τα προγράμματα διδασκαλίας για την απόκτηση του πτυχίου του κτηνιάτρου στην Ιταλία δεν περιλαμβάνει τρία από τα μαθήματα που απαριθμούνται στο παράρτημα της οδηγίας 78/1027, με το οποίο θεσπίζεται εναρμονισμένο πρόγραμμα σπουδών για τους κτηνιάτρους: την προληπτική ιατρική, την υγιεινή και την τεχνολογία τροφίμων, την ηθολογία και προστασία ζώων.

13 Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Επιτροπή αναγνώρισε ότι με το διάταγμα της 27ης Οκτωβρίου 1969 εξασφαλιζόταν μια ικανο-

ποιητική εφαρμογή της οδηγίας όσον αφορά τη διδασκαλία της προληπτικής ιατρικής. Επομένως, το περιεχόμενο των αιτημάτων της Επιτροπής περιορίζεται στη μη μεταφορά, στο πρόγραμμα εκπαιδεύσεως των κτηνιάτρων που έχει θεσπιστεί στην Ιταλία, των μαθημάτων «υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων» αφενός και «ηθολογία και προστασία ζώων» αφετέρου.

14 Πρέπει να σημειωθεί ότι το παράρτημα της οδηγίας 78/1027, ορίζοντας προεισαγωγικά ότι «το πρόγραμμα σπουδών βάσει των οποίων χορηγούνται διπλώματα, πιστοποιητικά και άλλοι τίτλοι κτηνιάτρου, περιλαμβάνει τουλάχιστον τα κατωτέρω μαθήματα. Η διδασκαλία ενός ή περισσοτέρων από τα μαθήματα αυτά δύναται να εξασφαλίζεται στο πλαίσιο άλλων κλάδων ή σε σύνδεση με άλλους επιστημονικούς κλάδους», δεν απαιτεί μια κατά γράμμα μεταφορά στις εσωτερικές έννομες τάξεις ακόμα και της ονομασίας των μαθημάτων και των ενοτήτων που αποτελούν το πρόγραμμα σπουδών για τους κτηνίατρους· επιβάλλει απλώς μια αρκετά πιστή μεταφορά για να εξασφαλιστεί ομοιομορφία στην επαγγελματική εκπαίδευση μέσα στα κράτη μέλη, ώστε να καταστεί δυνατή η αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων.

15 Όσον αφορά το μάθημα «υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων», η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας παρατηρεί ότι η απόκτηση των προσηκουσών γνώσεων στο μάθημα αυτό, κατά την έννοια της οδηγίας, εξασφαλίζεται με την υποχρεωτική διδασκαλία του μαθήματος που περιλαμβάνεται στη δέκατη όγδοη ομάδα του παραρτήματος του διατάγματος και καλείται «επιθεώρηση και έλεγχος των τροφίμων ζωικής προελεύσεως». Πρόσθεσε δε ότι τα καθήκοντα επιθεωρήσεως και ελέγχου προϋποθέτουν, αναγκαστικά, γνώση της τεχνικής της παραγωγής και θέση σε κυκλοφορία των προϊόντων που προορίζονται για κατανάλωση.

16 Πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως υποστήριξε η Επιτροπή και όπως προκύπτει από την ενώπιον του Δικαστηρίου συζήτηση, η ενότητα που αναφέρεται στη 18η ομάδα του παραρτήματος του ιταλικού διατάγματος 987 καλύπτει μόνο ένα μέρος της διδασκαλίας που αντιστοιχεί στο μάθημα «υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων», το οποίο αναφέρεται στην οδηγία. Εξάλλου, ορθά υποστήριξε η Επιτροπή ότι ορισμένα μαθήματα που έχουν άμεση σχέση με την υγιεινή και την τεχνολογία τροφίμων αναφέρονται στο διάταγμα 987 μεταξύ των βοηθητικών μαθημάτων τα οποία επιλέγουν οι φοιτητές της κτηνιατρικής. Έτσι οι φοιτητές αυτοί θα μπορούσαν κάλλιστα να αποκτήσουν το δίπλωμα του κτηνιάτρου χωρίς να έχουν λάβει πλήρη επαγγελματική εκπαίδευση σ' αυτό το μάθημα, γεγονός που δεν συμβιβάζεται με τις απαιτήσεις του άρθρου 1 της οδηγίας.

17 Επομένως, ορθά η Επιτροπή θεωρεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν έχει εφαρμόσει πλήρως την οδηγία 78/1027 σ' αυτό το σημείο.

18 Όσον αφορά το μάθημα «ηθολογία και προστασία ζώων», το οποίο περιλαμβάνεται στην τρίτη ομάδα του παραρτήματος της οδηγίας 78/1027, η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας υποστήριξε ότι η απόκτηση των προσηκουσών γνώσεων στο μάθημα αυτό εξασφαλίζεται με την υποχρεωτική διδασκαλία των μαθημάτων που αναφέρονται στην πέμπτη ομάδα του παραρτήματος του διατάγματος 987, η οποία έχει ως εξής:

«Ζωοτεχνική

1) υγιεινή, εξωτερική όψη των ζώων, εθνολογία·

2) γενετική και εκτροφή».

19 Από την ενώπιον του Δικαστηρίου συζήτηση προκύπτει ότι τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στην πέμπτη ομάδα του παραρτήματος 987 δεν αντιστοιχούν στο μάθημα «ηθολογία και προστασία ζώων», το οποίο αναφέρεται στο παράρτημα της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου. Πράγματι, το μάθημα αυτό, όπως προσδιορίζεται από την οδηγία, αφορά ουσιαστικά τη διδασκαλία της επιστήμης της συμπεριφοράς των ζώων, ενώ τα μαθήματα που περιλαμβάνει η πέμπτη ομάδα του ιταλικού προγράμματος διδασκαλίας αναφέρονται στη μελέτη των ζωικών πληθυσμών και στην τεχνική αναπαραγωγής και εκτροφής.

20 Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, ορθά η Επιτροπή θεωρεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν μετέφερε πλήρως, στο σημείο αυτό, την οδηγία 78/1027 του Συμβουλίου στο εσωτερικό της δίκαιο.

21 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό:

— ότι η Ιταλική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας, εντός των προθεσμιών που είχαν ταχθεί, τις αναγκαίες διατάξεις για να συμμορφωθεί με την οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη·

— ότι η Ιταλική Δημοκρατία, μη εξασφαλίζοντας την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, και παραλείποντας να ορίσει ως υποχρεωτική τη διδασκαλία των μαθημάτων «ηθολογία και

προστασία ζώων» και «υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων», στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών για κτηνιάτρους, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη.

Επί των δικαστικών εξόδων

22 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Επειδή η καθής ηττήθη, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

αποφασίζει:

1) **Η Ιταλική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας, εντός των προθεσμιών που είχαν ταχθεί, τις αναγκαίες διατάξεις για να συμμορφωθεί με την οδηγία 78/1026 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη.**

2) **Η Ιταλική Δημοκρατία, μη εξασφαλίζοντας την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 78/1027 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, και παραλείποντας να ορίσει ως υποχρεωτική τη διδασκαλία των μαθημάτων «ηθολογία και προστασία ζώων» και «υγιεινή και τεχνολογία τροφίμων», στο πλαίσιο του προγράμματός της σπουδών για κτηνιάτρους, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη.**

3) **Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Mackenzie Stuart Koopmans Galmot

Bosco Everling Κακούρης Joliet

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 18 Σεπτεμβρίου 1984.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος

A. J. Mackenzie Stuart